

Psikoloji’de Cinsiyetçilik

Dr. Büşra Alparşlan

Bilim insanları olarak yaptığımız araştırmalarda objektif olmaya dair bir iddia taşırız ancak bu iddiamız bizi bireysel olarak ilgilendiren veya kültürel olarak körleştirdiğimiz konularda ne kadar tutarlıdır?

Bu kültürel körlüğe belki net bir örnek, toplumsal cinsiyet kavramının araştırmalardaki yeri olabilir.

Psikoloji tarihine baktığımızda, özellikle 1960 öncesinde araştırmaların erkek merkezli bir yanlılık ile yürütüldüğünü, kadınların sorunlarının marjinalize edildiğini, inkar veya ihmal edildiğini görmekteyiz. Kadın araştırmacılara alan açılmamasından bahsetmiyorum bile.

Özellikle 1960-70lerden sonra yükselen ikinci dalga feminizmin de etkisiyle “kadınsal” problemler alanda kendine yer bulmaya başlamıştı ancak bu dönemdeki çalışmalar temelde geçmişteki kayıpları telafi etmeye yönelikti. Bununla birlikte bugün halen sırtımızı yasladığımız ve lisans seviyesinde halen öğrencilere aktardığımız birçok kuram veya çalışma (örn. Kohlberg ve Piaget’in ahlaki gelişim kuramı, vb.) cinsiyetçi önkabullerin sonucunda elde edilen çıktıları sunar.

Bu gibi eski (ve hatta bazen güncel) çalışmalara bakarak, bazı araştırmacıların ne kadar da cinsiyetçi olduğundan şikayet edebiliriz ancak unutulmamalıdır ki herkes cinsiyetçi yanlılıklar gösterebilir çünkü cinsiyetçi önyargılar kültür kodlarımıza gömük ve farketmesi oldukça zor önyargılardır. Öyle ki yapılan çalışmalar, yetişkinlerin bebeklerin verdikleri tepkileri bile cinsiyetlerine göre yorumladıklarını göstermiştir.

Hatta kendi cinsiyetçi tutumlarımızın kuvvetinin bu yanlılığı daha da artırdığı ortaya konulmuştur. Aynı bebeğin ağladığı bir videoyu izleyen yetişkinler, bebek kendilerine kız olarak tanıtıldıysa bebeğin üzgün olduğunu; bebek kendilerine erkek olarak tanıtıldıysa bebeğin kızgın olduğunu düşünmüştür. Bu fark, cinsiyetçilik seviyesi arttıkça belirginleşmiştir. Dolayısıyla, diyebiliriz ki farkında bile olmadığımız yanlılıklarımız karşımıza çıkan somut veriyi değerlendirme kapasitemizi etkilemektedir. Düşünürsek, bu (ve bunun gibi) çalışmalara katılan deneklerden çok farklı değiliz zira biliminsanı olmak, bizi daha az insan yapmaz. Objektif olduğumuzu düşünürken dahi cinsiyetçi önyargılarımız, farkında olmadığımız bir seviyede zihinsel süreçlerimizi etkileyebilir. Dolayısıyla, Psikoloji alanında çalışanlar olarak, sırf insan olduğumuz için önyargıları, zaafı ve yanlılıkları olan; bilişsel süreçleri çevreden ve kültürden etkilenen varlıklar olduğumuzu kabul etmeli ve bilimsel eylemlerimizi bu eleştirelilikle incelemeli, hem okuduklarımızı hem de uyguladıklarımızı cinsiyetçilik süzgecinden tekrar geçirmeliyiz.

Kaynaklar

Condry, J., & Condry, S. (1976). Sex differences: A study of the eye of the beholder. *Child Development*, 47, 812-819.

Etaugh, C. (2016). Psychology of Gender: History and Development of the Field. In *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies* (eds A. Wong, M. Wickramasingher, Hoogland and N.A. Naples). <https://doi.org/10.1002/9781118663219.wbegss442>

Plant, E. A., Hyde, J. S., Keltner, D., & Devine, P. G. (2000). The gender stereotyping of emotions. *Psychology of Women Quarterly*, 24(1), 81–92. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2000.tb01024.x>